

BIJDRAGE SOCIALE VERANDERKUNDE AAN EEN GESPREK OVER VERDUURZAMEN

Kernpunten uit het wetenschappelijk essay *Naar een leefbare aarde, verduurzamen vanuit veranderkundig perspectief*. (Gerard Donkers, 2021) t.b.v. KRING-gespreksavond d.d. 6 oktober 2022

In 2021 verscheen vanuit de Kring Andragologie van de Universiteit van Amsterdam het boek *Naar een leefbare aarde, verduurzamen vanuit veranderkundig perspectief*. Gerard Donkers schreef dit naar aanleiding van de vraag vanuit het bestuur van de Kring wat een mogelijke bijdrage zou kunnen zijn van de andragologie aan verduurzaming als belangrijk maatschappelijk thema.

In het boek staat een aantal bevindingen die we kunnen gebruiken als inzet voor een kritische reflectie op actuele praktijksituaties waarin wij momenteel daadwerkelijk (individueel en/of collectief) bezig zijn met verduurzamen.

Voorbeelden

- Ik ben aangesteld als bemiddelaar om een gesprek te leiden tussen overheid, boeren, organisaties, burgers, banken, bedrijven e.a. De overheid wil dat de stikstofneerslag in de Nederlandse Natura 2000-gebieden voor 2030 met 74% is gedaald. Hoe kan zo'n gesprek verlopen?
- Wij willen meer groen in onze wijk en hebben daarover een gesprek met de wijkbewoners.
- De overheid denkt aan de mogelijke bouw van een nieuwe kerncentrale. Wat zijn onze adviezen over hoe ze dit het beste kan aanpakken?
- Ik ben onderzoeker en vraag me af hoe ik door middel van handelingsonderzoek een bijdrage kan leveren aan de leefbaarheid van de buurt waarin ik woon. Hoe zet ik zo'n onderzoek op?
- Als docent ga ik een college geven over verduurzamen. Hoe zou zo'n college eruit kunnen zien?

In het boek wordt onder meer voorgesteld om het gesprek te starten met een concrete voorbeeldsituatie waarin mensen bezig zijn of willen gaan zijn met verduurzaming. Kenmerkend voor een sociaal veranderkundige benadering is, dat er wordt gestart vanuit het binnenperspectief van de belanghebbenden. In het binnenperspectief wordt op zoek gegaan naar de eigen (bewuste en vaak niet bewuste) intenties die in die handelingssituatie aan de orde zijn (Donkers spreekt hier van *referentiewaarden van gedrag*).

Nu zien we vaak dat de mooie intenties er wel zijn. Veel oplossingen voor ecologische problemen op het gebied van klimaatverandering, biodiversiteit en chemische verontreiniging van het milieu zijn inmiddels wel bekend. Probleem is onder meer dat de beleidsvoornemens vaak stranden in - en strijdig zijn met - de praktijk van de uitvoering.

Vanuit sociaal veranderkundig oogpunt wordt voorgesteld om de positieve intenties en waardenopvattingen van de verschillende partijen in een dialoog te confronteren met hun daadwerkelijke handelen in de praktijk. Om in een dynamisch proces met elkaar te zoeken naar concrete oplossingen voor dit mogelijke spanningsveld tussen theorie (waarden) en praktijk (handelen). Dit is een zoekproces waarin betrokkenen zowel worden uitgedaagd om op de eigen opvattingen, gevoelens, behoeften en belangen af te stemmen als op die van de ecologische, economische, politieke en culturele context van het geheel. Deze systemische context bepaalt immers op enig moment wat zowel de grenzen van als de mogelijkheden tot verandering zijn.

Wat helpt in dit verandertraject en afstemmingsproces is de aanwezigheid en inzet van *sociale verbinders* die in staat zijn om vanuit niet alleen de verschillen tussen de betrokkenen een stem te geven, maar ook te helpen zoeken naar gedeelde waarden als basis voor het zoeken naar ongedachte oplossingen.

Tenslotte, als gezamenlijk normatief ijkpunt van een sociaal veranderkundige aanpak c.q. het aangaan van confrontaties en een dialoog, wordt in het boek voorgesteld: behoud en herstel van de balans tussen de belangen van natuur, mens en maatschappij. In die balansgedachte wordt de aarde leefbaar geacht voor nu en voor de toekomstige generaties.

Het is juist de opeenstapeling van ecologische problemen als klimaatverandering, stikstofneerslag, afname van biodiversiteit, gebruik van pesticiden en andere chemische verontreinigingen van het milieu waardoor de ecologische crisis wordt versterkt en zich steeds meer verdiept. Bovendien vraagt het aanpakken van die problematiek om een fundamentele heroriëntatie op onze economie, onze nationale en internationale politiek en onze samenlevingscultuur (vergelijk de zeventien ontwikkelingsdoelen van de VN, SDG's). Ten slotte vraagt dit om een grondige herbezinning op ons zelf als mens in onze relatie tot de natuur. Kortom: een uitermate complex verandertraject.

Aan dit voorstel van 'wat te doen en hoe te veranderen' ligt een denken in samenhangen en verbindingen ten grondslag. Dit betekent dat er in het boek sterk wordt gepleit voor een bottom-up strategie van verduurzamen, maar dat deze strategie moet samengaan met een stevige top-down benadering van overheden en organisaties. En zo is het belangrijk om procesgericht te denken over verduurzaming maar gaat het fout als het proces wordt losgekoppeld van zijn inhoudelijkheid en normativiteit.

Multidisciplinair denken vanuit de verschillende wetenschappen is voor de praktijk essentieel, maar ook de betrokkenen in het verandertraject hebben hun eigen theorieën, opvattingen, ervaringen die tellen. De autonomie van de betrokkenen respecteren is een groot goed, maar in die autonomie dient men wel betrokken te blijven op de ander en het andere, anders gaat het mis in de samenwerking. Een open dialoog is belangrijk, maar zij dient wel begrensd en grenzen stellend te zijn om niet te vervallen in een oeverloos gepolder.